

Projektrapport föräldrastödsverksamheten

Projektbeskrivning

- Att erbjuda föräldrar med placerade barn stöd i enlighet med vad som anges i 6 kapitlet, paragraf 7, punkt 4 i socialtjänstlagen.
- Att verksamheten bedrivs i form av biståndslös och frivillig råd- och stödverksamhet där föräldern själv tar kontakt.
- Att verksamheten bedrivs i nära samarbete med föreningen Puff, Placerade ungas föräldraförening.
- Att stödja utvecklingen av invånarföreningen och utbilda utsedda medlemmar till att fungera som medmänskligt stöd.
- Verksamheten ska säkerställa återkoppling, kunskapsutbyten och samverkan mellan socialtjänsten och invånarföreningen.
- Målet är att stödverksamheten ska ge en ökad trygghet för de placerade barnen.

Det tredelade föräldraskapet

Socialtjänsten, familjehemmet och de biologiska föräldrarna utgör det tredelade föräldraskapet. Socialtjänsten har det övergripande ansvaret och har i uppgift att få till stånd en bra samverkan som är bra för barnet.

Socialtjänsten ska lämna vårdnadshavarna och föräldrarna råd, stöd och annan hjälp som de behöver (6 kapitlet, paragraf 7, punkt 4 i socialtjänstlagen). I förarbetet till lagen betonas att det tredelade föräldraskapet bör präglade vården vid placering av barn i familjehem. Samt att stödet till föräldern/vårdnadshavaren ska vara långsiktigt.

Allt stöd en förälder får är bra för barnens utveckling av trygghet och identitet. Socialtjänsten tillhandahåller och erbjuder föräldrar olika former av stöd kopplat till föräldrarnas egen problematik. Men det har saknats stöd utifrån själva placeringen vilket skulle vara bra för det tredelade föräldraskapet och möjliggöra att vara en förälder på avstånd under den tid som barnet är

placerat. Ett stöd som möjliggör att du som förälder bättre fokuserar på ditt föräldraskap och att se till barnets bästa.

Exempel på vad föräldrar önskar för typ av stöd utifrån en sammanställning av synpunkter från studie i fokusgrupper med föräldrar (I Höjer 2007, sidan 46).

- Förståelse för krissituationer
- Bra kontakt med socialtjänsten
- Bra samarbete med familjehemsföräldrarna
- Stöd i umgänget med barnet
- Bekräftelse och stöd i föräldrarollen
- Stöd när barnet flyttar hem.

Komplexiteten med det tredelade föräldraskapet - Ett komplicerat och ojämlikt förhållande

I de fall där det tredelade föräldraskapet är svårt att åstadkomma finns en större risk att barnen blir otrygga under tiden de är placerade i familjehem. Det är svårt att som handläggare se till barnens bästa och samtidigt vara ett stöd till föräldern. Att ge föräldern ett eget stöd utifrån barnets placering får antas vara bra för barnens utveckling av trygghet och identitet.

Det kan vara komplicerat att medverka till en separation mellan föräldrar och barn. Det krävs kunskap, erfarenhet och tålamod. Även om alla inblandade anstränger sig finns stor risk för konflikter och missförstånd. Det är inte alltid som föräldern delar socialtjänstens bedömningar och beslut eller har förmågan att sätta barnets behov framför sina egna. Det skapar konfliktfyllda situationer som lätt kan bli stigmatiserande och finnas kvar i många år framöver. Till exempel kan ouppmärksammade krisreaktioner medföra att föräldrarna "fastnar" i ett negativt förhållningssätt mot socialtjänsten och dess insatser som påverkar alla inblandade – föräldrar, barn och familjehemsföräldrar.

Föräldrar som har sina barn i familjehem delar sitt föräldraskap med socialtjänsten och i synnerhet med familjehemsföräldrarna. Det är ett komplicerat och ojämlikt förhållande. Familjehemsföräldrarna har blivit utredda och befunnits mycket väl godkända som föräldrar medan de biologiska föräldrarna har utretts och befunnits vara bristfälliga föräldrar.

Föräldrarnas känslor av underlägsenhet, att inte räcka till som förälder och som umgängesförälder, kan påverka kontakten med familjehemmet. Det kan också bero på medvetenheten om att deras ekonomiska och sociala resurser inte alltid är jämförbara med familjehemsföräldrarnas. Dessa känslor kan innebära att föräldrarna har svårt att umgås med sina barn på ett naturligt sätt när de besöker familjehemmet (Höjer I, 2007).

Det är socialtjänstens uppgift och ansvar att alltid utgå ifrån barnets bästa i bedömningar och beslut. Att värna om barnets rättigheter, att lyssna till barnets åsikter och ta hänsyn till dessa utifrån barnets ålder och mognad och att tillgodose barnets rätt att ha tillgång till båda sina föräldrar och biologiska nätverk, utifrån bedömning av barnets bästa.

Det finns en svårighet i att som barnhandläggare erbjuda och motivera föräldrar till att ta emot stöd för egen problematik, samt att själv utgöra ett stöd samtidigt som hen har ansvaret för bedömningar och beslut som går emot föräldern.

När ett samarbete i det tredelade föräldraskapet inte fungerar kan det vara en bidragande faktor till att barnet blir otryggt i sitt familjehem. Otryggheten består ofta i att barnet upplever en brist på acceptens från föräldern av att bo, trivas och ha sin vardag i sitt familjehem. Otrygghet uppstår också om barnet upplever att familjehemmets vuxna inte accepterar de biologiska föräldrarna, håller dessa på avstånd och av att inte kunna uttrycka sin saknad efter sina föräldrar och oron över om föräldrarna har det bra.

Ett fungerande samarbete mellan föräldrar och familjehemsföräldrar är bra för barnets trygghet och utveckling. Det blir också svårt att etablera ett samarbete dem emellan när föräldern, ofta i sin förtvivlan, agerar ut ilska och aggressioner mot familjehemmet.

Avsaknaden av ett eget stöd till föräldern kan innebära att konfliktfyllda relationer stigamiserar över lång tid. Konflikten riskerar att föräldern inte tar ansvar för att vara en tillräckligt bra förälder på avstånd.

Socialtjänsten har ett ansvar i att möjliggöra ett gott samarbete mellan de biologiska föräldrarna och familjehemmet. Det har över tid varit en obalans i det tredelade föräldraskapet utifrån avsaknaden av eget stöd till föräldrarna.

Placerade ungas föräldraförening, Puff

De föräldrar som är aktiva i föreningen Placerade ungas föräldraförening, Puff har varit med i förarbetet och haft en stor påverkan till projektets utformning. Föräldrar som önskar stöd väljer att få ett professionellt stöd av socialarbetare eller ett medmänskligt stöd från Puff. Föreningens stödpersoner har utvärderat sitt uppdrag i projektet.

Puffs stödpersoner är föräldrar med egen erfarenhet av att ha haft sina barn placerade. Det finns ingen motsvarande stödverksamhet i Sverige där invånare med egen erfarenhet fungerar som medmänskligt stöd. Det gör verksamheten unik.

Föräldrarnas erfarenheter av vilket stöd de var i behov av under den tid deras barn var placerade har varit vägledande.

Stödpersonerna har utbildats för sitt uppdrag och får kontinuerlig handledning. Föreningen har också haft caféträffar till vilka föräldrarna bjuds in. Det är ett informellt sammanhang i en gemenskap där alla förstår vad man går igenom just nu. Att få sitt stöd från Puff innebär en större tillgänglighet under kvällar och helger.

Medlemmar i föreningen har också deltagit vid information om stödverksamheten till socialtjänstens personal. De har ingått i flera sammanhang på förvaltningen som gäller invånarmedverkan, bland annat i projektets referensgrupp.

Puff är en liten förening med engagerade medlemmar. Dessa utgör både styrelse och har uppdrag som stödpersoner med hög tillgänglighet. Det har varit svårt att nå ut till och rekrytera nya medlemmar som tidigare haft sina barn placerade. Föreningen är i den aspekten skör. Hos Puff får föräldrarna ett medmänskligt stöd. Det blir ett tryggt sammanhang att möta en stödperson som vet, av egen erfarenhet, vad man går igenom.

Det är viktigt att stödpersonen har uppnått en distans till sina egna erfarenheter för att kunna hjälpa andra. För att bättre handleda föreningens stödpersoner i sitt uppdrag behöver vi införa en enskild handledning utöver grupphandledningen.

Vid utvärderingen av stödpersonernas erfarenheter och upplevelser av sitt uppdrag nämns följande:

- Uppdraget är meningsfullt och fyller sin funktion som medmänskligt stöd. Det kan vara känslomässigt krävande. Den höga tillgängligheten kan vara jobbig och göra det är svårt att säga nej när det påverkar det egna privatlivet.
- De uppfattar den handledning och utbildning de fått som bra. Det hjälper till att hantera det som är känslomässigt krävande.
- Föräldrarna de mött har önskat hjälp med att få rådgivning och att ha någon som kan lyssna och förstå. Hjälp till att stå ut i vardagen. Föräldrarna vill ha hjälp i att hitta vägar till att få hem sitt barn.
- Flertalet kontakter har varit kortvariga med ett fåtal samtal. Men det är också föräldrar som har önskat fortsatt stöd under lång tid.
- Stödet har bidragit till att föräldern känner sig lugnare för stunden. Det hjälper föräldern att fokusera på sitt föräldraskap och ger föräldern en ökad självrespekt.
- Upplevelsen är att det är lång väg kvar till att få det tredelade föräldraskapet att fungera bättre.
- Stödpersonerna upplever att föräldrarnas framgångar inte uppmärksammas och att det tillkommer "nya" brister utöver de som nämnts i basutredningen. Föräldrarna vet inte vad som planeras framåt eller vad de har för rättigheter och skyldigheter.
- Stödpersonerna vill förmedla sina upplevelser till förvaltningen av att föräldrarna inte blir bemötta med respekt, medkänsla och omtanke, vilket i sin tur motverkar det tredelade föräldraskapet.

Beskrivning av föräldrastödets arbete genom tidsaxel (se figur 1)

Föräldrarna vi möter har oftast mål om att barnet ska flytta hem eller att få ett utökat umgänge. Genom att utforska familjens och barnets nätverk samt dess bakgrund och historia får vi en tydlig bild av nuläget och situationen från när barnet placerades. Det skapar tillit och förtroende vilket gör det möjligt att påbörja stödarbetet.

Vårt fokus är på föräldraskapet. Att vara/orka vara förälder på avstånd. Att inte vara fast i historien, inte leva i det oönskade tillståndet – utan här och nu.

Målet: Trygga barn – ett fungerande tredelat föräldraskap.

Forskning och studier har visat på faktorer som är bra för placerade barns utveckling av trygghet och identitet.

- Att vara en tillräckligt bra förälder på avstånd.
- Allt stöd en förälder kan få är bra för barnens utveckling av trygghet och identitet.
- Barnen blir tryggare med vetskapen om att föräldern har ett eget stöd.
- Fungerande och väl planerade umgängen ger barnen positiva bilder av sina föräldrar.
- Umgängen med föräldrarna och det biologiska nätverket har stor betydelse för framtida relationer.
- Barnen känner trygghet och acceptens i sin placering om samarbetet mellan föräldrar och familjehem fungerar.

Resultat och nytta av verksamheten

Föräldrar och handläggare berättar att vårt stöd förbättrar möjligheten till ett fungerande tredelat föräldraskap, sammanfattat i följande punkter.

- Föräldrarnas förmåga att lyssna till vad som är barnets bästa ökar.
- Föräldern får hjälp att hantera akuta kriser, hantera skuld och skam.
- Möjliggör att vara förälder på avstånd.
- Lugnare och mer konstruktiva möten med socialtjänsten.
- Förbättrar samarbetet med socialtjänsten och familjehemmen.
- Ökad upplevelse hos föräldrarna av delaktighet och bra bemötande i möten med socialtjänsten.
- Möjliggör bättre umgängen när fokus är på föräldraskapet.
- Möjliggör att föräldern tar eget ansvar för sin livssituation och problematik.
- Möjliggör att föräldern reflekterar över och tar ansvar för barnets bästa.

Stringenta mönster identifierade under projektiden

Mönstren är utifrån de 35 föräldrar vi har mött och säger inget om socialtjänstens arbete i övriga ärenden eller övriga föräldrars upplevelser och förmåga.

- Utredningar saknar beskrivning av föräldrarnas bättre förmågor vilket skulle vara bra för att kunna vara förälder på avstånd. Konsekvens – stigmatiserad bild av föräldern.

- De saknar beskrivning av familjens/barnets bakgrund och historia.
- De saknar en beskrivning av barnets nätverk och huruvida de kan vara en resurs för barnet.
- Vid uppföljningar och överväganden tydliggörs inte föräldrarnas framsteg och utveckling.
- Inställda umgängen, fysiska och digitala, ersätts inte vid sjukdom och hastigt uppkomna aktiviteter hos familjehemmet.
- Föräldrarna är trygga med att familjehemmen tar väl hand om barnen men samarbetet med dem fungerar inte alltid.
- Föräldrarna saknar uppföljningar med socialtjänst och familjehem tillsammans. Vilket skulle utveckla arbetet med det tredelade föräldraskapet.
- Föräldrarna sätter sina egna behov framför barnets. Till exempel när det gäller umgänget.
- Föräldrarna har svårt att ta sitt ansvar till ett gott samarbete.
- Föräldrarna är kvar i traumat från placeringen.
- Föräldrarna har inte läst/förstår inte innehållet i utredningarna.
- Föräldrarna har tidigare, under placeringstiden, inte haft tillgång till ett eget stöd.

Statistik (2 november 2020)

Vid projektets början var 140 barn stadigvarande placerade i familjehem. 165 föräldrar fanns knutna till dessa barn.

- 35 föräldrar, 20 procent, har varit i kontakt med stödverksamheten.
- 50 placerade barn, 34 procent, har varit knutna till dessa föräldrar.
- 30 procent av föräldrarna har haft kortare enstaka kontakter.
- 70 procent av föräldrarna har haft längre och regelbundna kontakter från cirka tre månader till fortfarande pågående sedan starten april 2019.
- 40 procent av föräldrarna har efter avslutad kontakt åter tagit kontakt och önskat ytterligare stöd.

Kontaktytor

Det har funnits flera olika kontaktytor med föräldrarna och som har fyllt olika behov av stöd.

Digitala kontakter:

- Föräldrarna söker stöd vid akut känslomässig kris och i att hantera nuet.

Besök:

- Stödet används till att få hjälp att gå igenom utredningar och dokumentation från socialtjänsten.
- Att utforska familjens bakgrund och historia.
- Att hitta sätt att orka vara förälder på avstånd med utgångspunkt från barnens behov.
- Planera och förbereda sig inför umgänge med barnen.
- Förbereda frågor att ta upp med socialtjänsten och familjehemmen.

Möten med socialtjänsten:

- Att vara stöd till föräldern på möten som gäller barnen.
- Hantera stressreaktioner på möten.
- Säkerställa att föräldern ges utrymme att ställa sina frågor och få svar på dessa.

Organisatorisk förankring

Det är ett medvetet val att bedriva verksamheten åtskilt från den myndighetsutövande delen av organisationen. Föräldrarna får då ett eget stöd som ger möjlighet att bättre fokusera på sitt föräldraskap. Ett eget stöd i en sådan form har i projektet visat sig skapa tillit och förtroende som är bra för samarbetet i det tredelade föräldraskapet.

Projektet har organiserats under verksamhetsområdet Gemensamma resurser/tidiga insatser, helt åtskilt från myndighetsutövande enheter. Verksamheten bedrivs fysiskt åtskilt från Bredgatan och har sin verksamhet på Bruksgatan 29. Stödet kräver ingen utredning eller biståndsbeslut. Projektet avsåg att säkerställa en lärande återkoppling till de myndighetsutövande verksamheterna som ett led i utvecklingsarbetet av det tredelade föräldraskapet.

Valet att organisera verksamheten åtskilt från myndighetsdelen är positivt sett ur föräldrarnas perspektiv men gör det problematiskt i att vara en del av ett lärande utvecklingsarbete i att stärka det tredelade föräldraskapet. Fördelarna är att föräldrarna inte behöver ha sina stödjande besök på Bredgatan, en plats som ofta förknippas med själva omhändertagandet och en myndighetsutövning som varit negativ. Att stödet är biståndslöst och fri från dokumentation skapar en öppen och tillitsfull dialog. Vetskapen om att

stödpersonerna inte har egna kontakter med socialtjänstens handläggare skapar också trygghet och tillit. Svårigheten har varit att upprätta en kontinuerlig dialog kring utvecklingsarbetet med enheterna på Barn, unga och familj (BUF). Vuxenenheten har påbörjat en dialog om ett utvecklingsarbete om att möta de vuxna som föräldrar till sina placerade barn parallellt i arbetet med den vuxnes egen problematik.

Styrning och implementering

Projektet har en styrgrupp som består av ansvariga verksamhetschefer samt enhetschefer från Barn, unga och familj och Vuxen. Styrgruppens uppgift är att följa projektets utveckling. Det har funnits en samstämmighet i styrgruppen om nyttan av verksamheten och en vilja att föra erfarenheterna in i förvaltningen som en del i ett lärande utvecklingsarbete på socialförvaltningen.

Under 2020 bildades en referensgrupp bestående av medarbetare från förvaltningens olika enheter samt representanter från Placerade ungas föräldraförening, Puff. Gruppen har träffats två gånger per termin.

Syftet har varit att följa och ge input till föräldrastödsverksamhetens uppdrag och utveckling. Att säkerställa att projektet bedrivs för barnens bästa och vara en del i utvecklandet och lärandet av det tredelade föräldraskapet. Referensgruppens deltagare har haft uppdraget att informera om kunskaper och erfarenheter från projektet in i den egna verksamheten samt ge input från enheternas erfarenhet av projektet.

Föräldraföreningen Puffs medverkan i referensgruppen har varit viktig och utmanande. De har belyst frågor om socialtjänstens sätt att organisera och administrera "ärenden" som inte alltid främjar föräldrars möjlighet till att bli delaktiga i ärendeprocessen och i det tredelade föräldraskapet. Det har öppnat upp för diskussion om hur hanterandet av ojämlikheten i maktstrukturen påverkar föräldrarnas upplevelse av brister i bemötandet i sin kontakt med socialtjänsten.

Förvaltningens vuxenenhet har tillsammans med projektet påbörjat ett gemensamt utvecklingsarbete i syfte att uppmärksamma sina klienter också som föräldrar till placerade barn. Projektet, med dess gjorda erfarenheter, kommer att föra en vidare dialog med Barn, unga och familj (BUF) om hur vi säkerställer att föräldrar erbjuds och får kännedom om stödverksamheten.

Nätverkskonferens

Projektet ingår i ett nationellt nätverk av kommuner som startat, avser att starta, ett särskilt riktat föräldrastöd. Vi arbetade i nätverksgrupper med frågor kring hur vi kan förbättra och utveckla arbetet i det tredelade föräldraskapet.

1 september 2020 arrangerade projektet en nätverkskonferens i Helsingborg. 50 handläggare och chefer från familjehemsvården i 22 kommuner deltog. De bildade 10 nätverksgrupper som arbetade med att utbyta erfarenheter och identifiera utvecklingsområden utifrån dagens tre frågeställningar.

Vi redovisar ett urval av exempel från nätverksgruppernas arbete. Förmiddagen ägnades åt brukarmedverkan där Puff och FöräldreLANDSforeningen från Danmark berättade om sin stödverksamhet där föräldrar med egen erfarenhet av att ha haft sina barn placerade nu fungerar som stödpersoner.

Tema 1: Hur arbetar vi för att få mer balans i vårt maktförhållande till föräldrarna?

- Bestämma tid och innehåll för möten tillsammans
- Att gemensamt upprätta föräldrarnas handlingsplan
- Utmana oss själva att få bort gamla mönster och praxis som saknar evidensbaserad kunskap.
- Att föräldern, över lång tid, ges möjlighet till stöd från en specifikt utsedd person.

Tema 2: Att vara förälder på avstånd, hur möjliggör vi det?

- Att föräldrarna har ett eget stöd vilket saknas idag.
- Ge föräldern mer tid att berätta om sitt barn och sitt föräldraskap.
- Göra hembesök och ha möten/uppföljning där föräldern är mer trygg för att kunna stärka samarbetet. (Finns egen praxis av att inte göra hembesök om det inte finns plan för att flytta hem.)

Tema 3: Att hålla föräldrar på avstånd utifrån barnets bästa. Hur bedömer och hur kommunicerar vi det?

Vid beslut som rör umgängets omfattning;

- Tydliga bedömningar som grund för beslut. Hur och vem gör dessa bedömningar? Hur dokumenteras dessa bedömningar?
- Egen praxis utan evidensbaserad grund riskerar att bli till slentrianumgängen.

- Tänka på barnets behov av umgänge och tänka på barnets behov av framtida relationer med familj och nätverk.

Utvecklingsfrågor

Under hösten 2020 har färre föräldrar tagit kontakt med verksamheten vilket väcker frågeställningen om föräldrar nås med information om vår stödverksamhet? Dessutom, hur implementerar vi projektets erfarenheter in i verksamheten?

- Hur säkerställer vi att föräldrarna ges/erbjuds enskilt råd, stöd och annan hjälp som de kan behöva jämlikt 6 kapitlet, paragraf 7 punkt 4 i socialtjänstlagen?
- Hur säkerställer vi att personal får information om verksamheten och dess resultat?
- Hur kan vi överlämna ärenden från utredning och uppföljning till familjehemsenheten tillsammans med föräldrarna för att nå ett samskapande?
- Hur kan vi arbeta för att få det tredelade föräldraskapet att fungera bättre?
- Hur gör vi föräldrarna mer delaktiga i uppföljningar av vårdplanen, inför övervägande av vården och umgängesplaner?
- Hur kan vi arbeta med att upprätta en egen handlingsplan för föräldern som följs upp regelbundet? Att upprättandet av egen plan görs tillsammans med vuxen när det behövs. Att förälderns handlingsplan innehåller hans rätt till eget stöd.
- Hur tar vi tillvara Puffs och föräldrastödets erfarenheter in i förvaltningens utvecklingsarbete?
- Hur når vi en förankring hos sektionschefer och enhetschefer?

Tommy Grundström
Projektledare/verksamhetsutvecklare

Föräldrastödets arbete genom tidsaxel (figur1)

